

Elke dag werken met kinderen betekent automatisch ook werken met gezinnen. Opvangorganisaties die daar sterk op inzetten, hebben onder meer oog voor 'ontmoeting' tussen ouders. Waarom doe je dat? En hoe? Dit is het tweede artikel in een reeks van drie waarin Naomi Geens uit haar doctoraatsonderzoek (zie kader) conclusies over ontmoeten meegeeft. Tip: wees je bewust van ongeschreven regels en onbedoelde drempels.

Er zitten altijd onbedoelde drempels in het script

Nadenken over ongeschreven regels

In KIDDO 3 van 2016 beschreef ik in het artikel over kof-fieschenken wat een ontmoetingsmoment nu werkelijk ondersteunend maakt voor gezinnen en buurtbewoners. De rol die het team daarin opneemt, is niet te onderschatten. Zowel bewust als onbewust verbinden medewerkers gezinnen met elkaar. Het omgekeerde gebeurt ook: soms wordt contact tussen gezinnen onderling onbewust belemmerd.

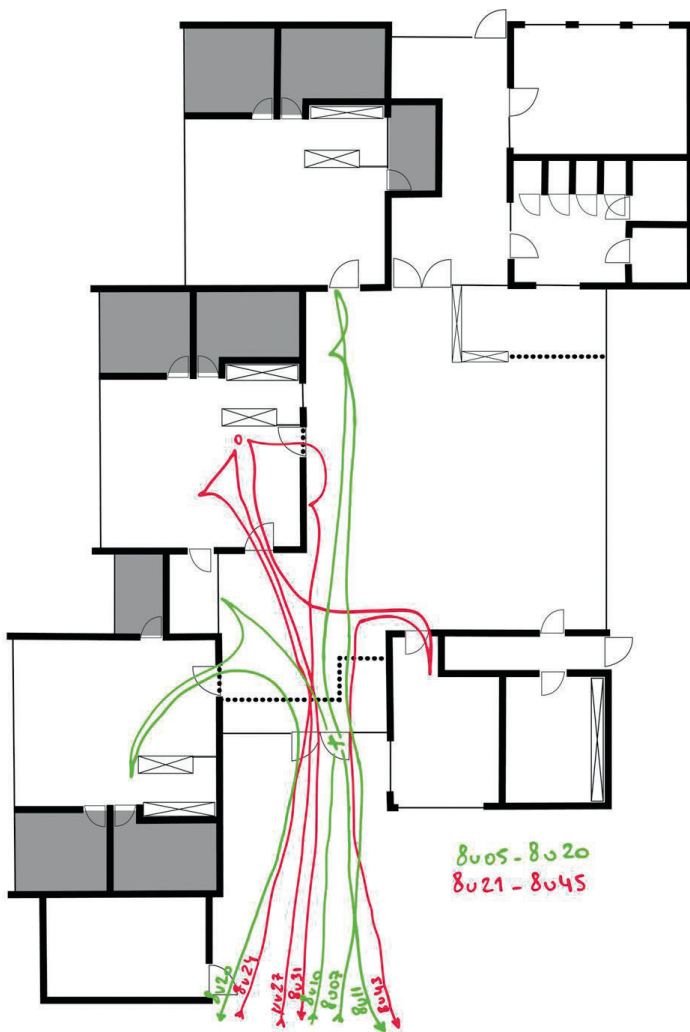
Beleefde vermijding

Dat de opvang het onderling contact tussen gezinnen soms meer bemoeilijkt dan bevordert, is niet zo ongewoon. Overal waar mensen komen, gelden bepaalde gedragscodes. In de lift bijvoorbeeld ga je niet zomaar iedereen aanspreken, op een receptie net wel. Ook in de opvang zijn er van die ongeschreven regels. Zo zie ik tijdens het brengen en halen van kinderen, dat ouders vooral in interactie gaan met de begeleiders en minder met elkaar. Vaders en moeders groeten stevast de begeleider van hun kind, maar contact met de andere ouders vermijden ze een beetje. Ze knikken naar elkaar of houden de deur open, maar maken geen echt contact. Dit is de sociale regel van 'beleefde vermijding'. Ook op de tram

knik je even naar de chauffeur en zoek je een plaats, zonder contact te maken met de medereizigers. In tegenstelling tot wat je misschien zou denken, is dit zeer *sociaal* gedrag. Doordat we elkaar vermijden, kunnen we buitenkomen zonder overweldigd te worden door alle mogelijke interacties. Stel je voor dat je iedereen onderweg zou (moeten) groeten!

Beurt afwachten

Een tweede ongeschreven regel in de opvang is dat je als ouder met je kind je beurt afwacht. Bij het brengen geven vaders en moeders informatie mee over hun kind: wat is voor de begeleiders belangrijk om te weten vandaag? Bij het halen vertelt een begeleider hun hoe de dag geweest is. Dat is belangrijk: medewerkers besteden terecht veel aandacht aan de vertrouwensband met (nieuwe) ouders, ze maken tijd om uit te wisselen over (de zorg voor) het kind. Vaders en moeders leren al snel dat ieder van hen in de opvang een moment van individuele aandacht krijgt. Bijgevolg wachten ze beleefd hun beurt af. Is de ouder die op ongeveer hetzelfde ogenblik zijn kind komt ophalen nog met een begeleider in gesprek? Even wachten.

Breng de breng- en haalmomenten in beeld: hoe bewegen ouders zich in de ruimte?

Poortwachter

Opvallend genoeg bepaalt ook de inrichting van de ruimte het gedrag van ouders. Bijvoorbeeld wanneer een kinderbegeleidster peuter Nora en haar moeder verwelkomt. Ze maakt het poortje naar de leefruimte open – ‘Dan kun je binnenkomen’ – en moedigt Nora aan om afscheid te nemen: ‘Dikke zoen aan mama!’ Als Nora in de leefgroep stapt, sluit de begeleidster het poortje weer. Daarna vraagt ze de moeder wanneer Nora zal overgaan naar school. Het poortje sluiten betekent dus niet per se dat het gesprek eindigt. Tegelijk trekt het wel duidelijk de lijn tot waar de ouder mag komen. Vaders en moeders gedragen zich daarnaar: ze volgen de ongeschreven regels, ze houden zich aan het script. Dus blijven ze in de gang, komen niet tot in de leefgroep.

Kunnen scripts veranderen?

Moeten we nu alle poortjes wegdoen? Natuurlijk niet. Het poortje is er vaak om veiligheidsredenen, bedoeld om de kinderen binnen te houden. Wees je er echter van bewust dat dit tegelijk de ouders kan buitensluiten. Het geldt voor alle bovenstaande voorbeelden: als je de scripts met al die ongeschreven regels in jouw opvang analyseert, merk je waarschijnlijk ook onbedoelde effecten. Maar kan het feit dat ouders wel het team begroeten (en

niet elkaar) ooit veranderen? Het goede nieuws is dat alle sociaal gedrag is aangeleerd. Ook in de opvang. Als ouders elkaar niet begroeten, is dat omdat ze in het begin de kat uit de boom gekeken hebben. Ze ‘lezen’ eerst het script: hoe gaat het er hier aan toe? Daarna schrijven ze zich in die gedragscode in. Idem voor de begeleiders: als je in de opvang start, probeer je te ontdekken wat de gang van zaken is, wat wordt er van mij verwacht? Zo komt iedereen in steeds weer hetzelfde patroon terecht.

Jij kunt dat patroon doorbreken. Een medewerker die tijdens het brengen en halen de ouders voorbij het poortje uitnodigt, kan aanstekelijk werken. Idem voor die ene vader die de andere ouders vriendelijk goeiedag zegt: misschien wordt het een nieuwe gewoonte. Als je weet hebt van de bestaande scripts, kun je ze ook bewust veranderen. Of nog anders gezegd: als je de scripts kunt ‘lezen’, kun je ze ook herschrijven.

Omdat het niet ‘spontaan’ gebeurt

Waarom zou je die scripts nu ontleden en herschrijven? Simpelweg omdat contacten tussen ouders niet spontaan plaatsvinden. Dat terwijl veel ouders er behoefte aan hebben. Uit de verhalen die ik voor mijn onderzoek optekende bij acht vaders en tien moeders blijkt dat sommigen zich op dit moment in hun leven sterk geïsoleerd voelen. Ook al komen deze ouders dagelijks andere gezinnen uit de buurt tegen in het kinderdagverblijf. Als oorzaak zien ze de intensieve zorg die jonge kinderen vragen, het gebrek aan slaap en dus aan energie. Afspreken met familie en vrienden gebeurt minder. Het is een periode waarin veel gezinnen op zichzelf aangewezen zijn.

Sociaal gedrag is aangeleerd en kan dus veranderen. Ook het feit dat ouders wel het team begroeten en niet elkaar

Behalve steun uit duurzame relaties, zoeken de meeste ouders ook naar een gevoel van verbinding met hun directe leefomgeving: de buurt waarin ze leven, de voorzieningen waar ze komen, andere gezinnen met jonge kinderen. En laat dat nu net de kracht zijn van kinderopvang! Er komen gezinnen met kinderen in dezelfde leeftijdscategorie die allemaal min of meer in elkaars buurt wonen. Maar precies omdat onderling contact ook in de opvang niet spontaan plaatsvindt, moet je daar bewust aan werken. Bijvoorbeeld door koffiemomenten te organiseren (zie KIDDO 3 2016). Of door je scripts aan te passen.

Je eigen scripts 'lezen'

Om te beginnen is het belangrijk om je scripts in beeld te brengen. Doe dit in het team, bijvoorbeeld door iemand (een begeleider, een stagiaire ...) een breng- en haalmoment te laten observeren. Je kunt dit noteren maar ook visualiseren. Gebruik een kopie van het grondplan om lijnen, kruisjes en bolletjes op te tekenen. Lijnen: Waar passeren de ouders? Kruisjes: Waar vermijden de ouders elkaar? Op welke plekken komen ze in elkaars buurt maar komen ze niet tot contact? Bolletjes: Waar vindt er contact plaats? In onderzoek heet deze techniek *spaghetti-mapping*. Een wirwar van lijnen en tekenjes toont hoe ouders zich in de ruimte bewegen, waar het meeste contact gebeurt. Denk er dus ook aan om belangrijke plaatsen zoals de hal, toegangsdeur, buggyruimte ... mee in beeld te brengen. Daar gebeurt soms nog het meest.

Als er in je opvang veel mogelijke 'contact-plekken' zijn, kun je de taken ook verdelen. Gedurende een week let een collega op het gebruik van het poortje en tot waar de ouders komen, een ander kijkt welke ouders met elkaar in gesprek gaan, enzovoort. Je hebt elk een notitieboekje in de buurt, waarin je af en toe notities neerschrijft terwijl je het gewone werk verderzet. Het kan zelfs een goed idee zijn om niet te weten wie wat observeert, zodat iedereen zich zo 'normaal' mogelijk blijft gedragen.

Scripts herschrijven

Welke methode je ook kiest, als je de observaties in het team bespreekt kom je zeker enkele scripts op het spoor. Ontdek je dat ouders gemakkelijker met elkaar in gesprek gaan bij de kapstokken? Of dat ouders buiten vaak nog een praatje slaan? Dan is een bank op die plek misschien wel een goed idee. Alleen al via de inrichting zijn er heel wat manieren om bestaande scripts te doorbreken.

Ook als begeleiders kun je scripts herschrijven. Wil je ouders tijdens het brengen en halen meer in contact brengen met elkaar, dan kun je je gesprekken met hen bewust in die richting sturen. Vertel in de dagelijkse uitwisseling bijvoorbeeld ook eens over de favoriete speelvriendjes van het kind. Naar welk kind lacht de baby zo vaak? Wie wil er tijdens het voorlezen altijd naast elkaar zitten? Het vergroot de kans dat ouders elkaar eens aanspreken: naar het schijnt zijn onze kinderen zo graag samen?

Een andere manier is om tijdens het brengen en halen met verschillende ouders tegelijk te praten over de activiteiten van de afgelopen dag. Kindeigen informatie geef je nog

Opvallend genoeg bepaalt ook de inrichting van de ruimte het gedrag van ouders.

steeds best individueel, maar verder kun je de rij 'wachtende ouders' wel omvormen tot een groepje. Toon bijvoorbeeld enkele foto's over de uitstap naar het park. 'Kijk, hier staan jullie kinderen samen op. Ze ontdekken een slak.' Ouders zullen zich gegarandeerd samen over de foto buigen.

Kortom, om tot nieuwe scripts te komen hoef je meestal niet zo heel veel te veranderen. Maar een kleine aanpassing maakt de kans op ontmoeting tussen ouders vaak wel veel groter. ◀

Onderzoek naar ontmoeting

Vanuit het idee dat het kleine ontmoeten tussen mensen waardevol is, onderzocht Naomi Geens in haar doctoraatsstudie de interacties tussen ouders onderling en tussen ouders en professionals. Alle citaten uit dit artikel komen uit interviews met ouders en professionals, ze zijn anoniem gemaakt.